

CRNA GORA
SKUPŠTINA

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-63-8/18-

Podgorica, 19. decembar 2018. godine

INFORMACIJA

O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR SUADA NUMANOVIĆA NA KONFERENCIJI „ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA U CRNOJ GORI“, održanoj u Podgorici 10. decembra 2018. godine

Član Odbora za ljudska prava i slobode dr Suad Numanović učestvovao je na Konferenciji „Zaštita ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori“, održanoj u Podgorici, 10. decembra 2018. godine.

Konferenciju povodom obilježavanja Međunarodnog dana ljudskih prava i 70. godišnjice od usvajanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima organizovali su Vlada Crne Gore, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, Sistem Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Misija OEBS-a, Savjet Evrope, Udruženje pravnika Crne Gore i NVO „Građanska alijansa“.

Nakon pozdravne riječi dr Branislava Radulovića, predsjednika Udruženja pravnika koji je ocijenio da je Crna Gora ostvarila napredak u zaštiti prava i sloboda za sve građane, ali da je potrebno i dalje naporno i predano raditi u oblastima koje predstavljaju “bolne tačke” u zaštiti ljudskih prava, uslijedila su **uvodna obraćanja** potpredsjednika Vlade Crne Gore za politički sistem, unutrašnju i vanjsku politiku i ministra pravde Zorana Pažina, zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučka Bakovića, šefa Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, ambasadora Aiva Orava, šefice Misije OEBS-a u Crnoj Gori Maryse Daviet i stalne predstavnice UNHCR-a u Crnoj Gori Roberte Montevechi.

Potpredsjednik Vlade Crne Gore Zoran Pažin je saopštio da se svaka država članica UN-a obavezala da 10. decembra preispituje i razmatra u kojoj mjeri je posvećena i vjerna univerzalnim i plemenitim principima i ciljevima. Naglasio je da je Crna Gora učinila značajne napore da unaprijedi zakonodavni i institucionalni okvir u oblasti ljudskih prava i sloboda. U narednom periodu predstoje izazovi u implementaciji donešenih propisa, prihvatanju različitosti i suzbijanju svakog vida diskriminacije koji razara temelje građanskog društva. Istakao je da se protiv diskriminacije treba istrajno i temeljno boriti.

Potpredsjednik Pažin je naveo da druga vrsta izazova proizilazi iz narastajućeg nasilja u društvu, od verbalnog do fizičkog, sa čime se takođe moramo boriti. Ukazao je da Crna Gora, kao građansko društvo, treba da gradi poseban senzibilitet prema onima koji su najizloženiji nasilju, odbacivanju i diskriminaciji, kao što su lica sa invaliditetom, pripadnici LGBTI populacije i pripadnici manjina, bez obzira na lično svojstvo koje određuje njihovo manjinsko opredjeljenje. Uvjeren je da smo svi snažno posvećeni ovim plemenitim ciljevima i da ćemo svakog 10. decembra biti u prilici da konstatujemo progres ostvaren u ovoj oblasti, jer je to mjerilo građanskog identiteta.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Šučko Baković je ocijenio da je u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori ostvaren određeni napredak, koji je izraženiji u području zakonodavstva i jačanja institucija. Saopštio je da građani treba da budu svjesni da su oni vrhovni gospodari u demokratskim društvima i da kompletan sistem treba da bude u službi njima i ostvarivanju njihovih prava. Ocijenio je da i dalje ima slabosti i problema, naročito u primjeni zakona i međunarodnih standarda.

Zaštitnik je mišljenja da nasilje nad ženama zahtijeva odlučniji i efikasniji odgovor organa, institucija, ali i cijelog društva. Naglasio je da zanemarivanje i ćutanje ne smije zamijeniti obavezu građana da prijave nasilje nad ženama i time spriječe njegovo dalje razvijanje. Osim dosljedne primjene zakonodavnih mjera i djelotvorne saradnje organa za prevenciju i zaštitu, važno je da se žrtvama nasilja u porodici učine dostupnim servisi podrške i službe koje se staraju o bezbjednosti i zaštiti, uključujući sigurne kuće i programe savjetovanja i rehabilitacije za žrtve, kao i programe rehabilitacije za učinioce nasilja u porodici.

Kada je riječ o mučenju i nehumanom postupanju, Zaštitnik je saopštio da zapažanja Institucije i drugih nezavisnih subjekata pokazuju da se i u ovoj oblasti bilježi određeni napredak. Međutim, i dalje je obaveza svih aktera u društvu dostizanje nulte tolerancije mučenja, jer postojanje makar i jednog slučaja mučenja ili zlostavljanja zahtijeva pravovremenu i efikasnu reakciju države. Naglasio je da samo brza, efikasna i temeljna istraga i primjereno kažnjavanje mogu imati odvraćajući efekat i poslati snažnu poruku osobama odgovornim za zlostavljanje da ono neće biti tolerisano. Zabrinjavajućim smatra što nijesu identifikovani i privedeni pravdi svi koji su učestvovali u mučenju i drugim oblicima zlostavljanja.

Podsjetio je da je institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore počela sa radom prije 15 godina i da su u ovom periodu imali skoro 23 hiljade poziva građana i blizu deset hiljada predmeta u radu.

Zaključio je da svaki pojedinačni slučaj kršenja ljudskih prava i sloboda opominje da se mora raditi više i bolje u cilju stvaranja društva jednakih šansi za sve, bez diskriminacije i netolerancije.

Ambasador Aivo Orav je istakao da ljudska prava nijesu utopijski koncept i da predstavljaju rješenje, a ne problem. Naglasio je da Evropska unija u Crnoj Gori podržava institucionalne i aktere civilnog društva koji se bave zaštitom ljudskih prava. U periodu od 2014. do 2020. godine Evropska unija je izdvojila oko pet miliona eura za različite projekte koji unapređuju poštovanje ljudskih prava u Crnoj Gori, a dodatnih 20 miliona eura izdvojeno je za projekat koji Savjet Evrope sprovodi u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj. Zaključio je da oblast ljudskih prava ostaje jedan od najznačajnijih djelova procesa pristupanja Evropskoj uniji, zbog čega ohrabruje Crnu Goru da snažno radi na unapređenju poštovanja ljudskih prava i sloboda.

Šefica Misije OEBS-a u Crnoj Gori Maryse Daviet je naglasila da su ljudska prava i demokratija neodvojivi. Istakla je da Misija OEBS-a nastoji da ojača kapacitete i stručna znanja svih koji se bave sprečavanjem rodno zasnovanog nasilja. Zaključila je da snažna demokratija i dobro upravljanje mogu osigurati primjerenu zaštitu ljudskih prava, a važnu ulogu u tom procesu imaju nacionalne institucije, zajedno sa organizacijama civilnog društva i međunarodnim institucijama.

Stalna predstavnica UNHCR-a u Crnoj Gori Roberta Montevechi je podsjetila da su ljudska prava univerzalna i vječna, a da je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima moralni Ustav čovječanstva. Ocijenila je da je od sticanja nezavisnosti Crna Gora preduzela brojne aktivnosti na unapređenju ljudskih prava, naročito u okviru ispunjavanja obaveza u pregovaračkim poglavljima 23 i 24. Istakla je da ohrabruje narativ Vlade Crne Gore koji svjedoči o političkoj volji da se izgradi društvo sa nultom tolerancijom na kršenje ljudskih prava.

Na prvoj sesiji na temu „*Prevencija nasilja nad ženama*“ govorili su: predsjednica Vrhovnog suda Vesna Medenica, zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava Valentina Pavličić, član Odbora za ljudska prava i slobode dr Suad Numanović, predstavnik Kancelarije Visokog komesara za ljudska prava Pol Planas i član Upravnog odbora Udruženja pravnika CG Bojan Božović.

Predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore Vesna Medenica je saopštila da je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima matica svih međunarodnih instrumenata kojima

se štite ljudska prava i osnovne slobode. Vrhovni sud Crne Gore kao stožer ljudskih prava i osnovnih sloboda, uživajući svoj ustavni atribut najvišeg suda u državi, brižljivo prati primjenu svih unutrašnjih i međunarodnih dokumenata kojima se garantuju i štite ljudska prava i osnovne slobode. Vrhovni sud je u ovoj godini značajno doprinio zaštiti prava žena. Učestvovali su u odbrani Izvještaja Crne Gore o primjeni Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena i obavezali se na sprovođenje preporuka CEDAW komiteta. Vrhovni sud Crne Gore u ovoj oblasti karakteriše samoinicijativnost i otvorenost u usvajanju preporuka koje daju novu dimenziju u sagledavanju kaznene politike, načinu saslušanja oštećene i sprovođenju tematskih obuka za sudije.

Saopštila je da je Vrhovni sud Izvještaj GREVIO komiteta o sprovođenju Istanbulske konvencije od strane Crne Gore distribuirao svim crnogorskim sudovima i pozvao ih da pažljivo razmotre zapažanja i pristupe implementaciji preporuka. Takođe, Vrhovni sud je organizovao dodatne obuke sudija o različitim aspektima ove Konvencije i sudovima su date smjernice za budući rad i razvoj službi u cilju efikasne i djelotvorne podrške žrtvama. U periodu od 1. januara do 1. oktobra 2018. besplatna pravna pomoć je odobrena za 29 žena, žrtava porodičnog nasilja. Nasilje u porodici je najzastupljeniji oblik nasilja nad ženama koji u pravnom sistemu Crne Gore egzistira kao prekršaj i kao krivično djelo. Kada je riječ o krivičnim predmetima, sudovi su od januara do oktobra ove godine imali u radu 177 predmeta, od čega je 105 riješeno, a 77 je već pravosnažno. Od ukupnog broja riješenih predmeta u 100 predmeta donijeta je osuđujuća odluka, a u pet predmeta postupak je okončan oslobađajućom odlukom. Kada je riječ o zaštiti koja se ostvaruje kroz prekršajni postupak, u istom periodu sudovi su imali u radu 1408 predmeta. U 241 slučaju pored sankcije izrečena je i zaštitna mjera.

Ukazala je da je neophodno poštiti kaznenu politiku u Crnoj Gori. U odnosu na konstataciju GREVIO komiteta da su sankcije koje izriču sudovi za prekršaje minorne i da se kreću od novčane kazne do najviše 60 dana zatvora, naglasila je da su takve kazne propisane članom 36 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i da je praksa pokazala da su sudovi za prekršaje efikasni u rješavanju ovih predmeta. Sudije često ukazuju na neophodnost izmjene Zakona posebno kada su u pitanju kaznene odredbe.

Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava Valentina Pavličić je istakla da pred Evropskim sudom za ljudska prava nema pokrenutih postupaka protiv Crne Gore kada je u pitanju nasilje nad ženama i nasilje u porodici. Pojasnila je da u slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u porodici Evropski sud za ljudska prava razmatra povredu prava na život, prava zabrane mučenja i zlostavljanja, prava na pravično suđenje i prava na privatnost. Saopštila je da je sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava uticala na izmjenu člana 51 Istanbulske konvencije. Postupak pred Evropskim sudom ne završava se donošenjem presude kojom se konstatuje povreda određenog prava, već tek tada počinje proces izvršenja presuda. Istakla je da se Crna Gora nalazi među državama koje redovno izvršavaju presude Evropskog suda i da ima samo jedan zaostali predmet koji se tiče povrede člana 3 Konvencije.

Poslanik dr Suad Numanović je podsjetio da je prema rezultatima brojnih istraživanja u Crnoj Gori još uvijek visok prag tolerancije na nasilje nad ženama iako ovo nasilje predstavlja ozbiljno ugrožavanje osnovnih ljudskih prava i sloboda. Nasilje nad ženama utiče ne samo na njihove živote sprečavajući potpuno i ravnopravno učešće žena u društvu, već i na živote svih onih koji su im bliski, odnosno na društvo u cjelini. Mišljenja je da je jedan od osnovnih uzroka nasilja nad ženama neuravnoteženost moći i nejednakost između muškaraca i žena. Smatra da je potrebno preduzeti efikasnije aktivnosti na rješavanju ovih problema. Ukazao je na značaj preventivnih aktivnosti koje zajednički sprovode državni organi, nevladine i međunarodne organizacije. Istakao je važnost brojnih kampanja, obuka i edukacija o svim oblicima nasilja nad ženama i ocijenio da je bitno poboljšati mehanizme za prevenciju i intenzivirati aktivnosti na podizanju svijesti i rješavanju svakog pojedinačnog slučaja nasilja nad ženama. Uvjeren je da je za rješavanje ovog problema neophodan koordinirani multidisciplinarni pristup u kojem

će učestvovati svi nadležni državni organi u saradnji sa nevladinim sektorom i uz podršku međunarodnih partnera.

Poslanik Numanović je ocijenio da je zakonodavni okvir Crne Gore u ovoj oblasti usklađen sa međunarodnim standardima, ali veću pažnju treba posvetiti njegovoj implementaciji. Podsjetio je da je Crna Gora, shodno obavezama koje je preuzela ratifikacijom Istanbulske konvencije, dostavila prvi Izvještaj o sprovođenju Konvencije, nakon čega je u oktobru ove godine GREVIO komitet dao svoje preporuke koje su predstavljene i na nedavno održanom Ženskom parlamentu.

U Izvještaju GREVIO-a se ističe ukupni napredak koji su organi u Crnoj Gori ostvarili u izgradnji zakonodavnog, političkog i institucionalnog okvira za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama. Posebno se pozdravlja uvođenje važnih zakona, akcionih planova i strategija koje se bave nekim oblicima nasilja nad ženama, naročito porodičnim nasiljem. Poslanik Numanović je podsjetio da je GREVIO identifikovao i niz prioriternih pitanja koje bi crnogorske vlasti trebalo da riješe, među kojima su: razvijanje odgovarajućih mogućnosti finansiranja kako bi se osigurao održiv nivo finansiranja za ženske nevladine organizacije koje pružaju posebne usluge podrške ženama žrtvama svih oblika nasilja; osiguravanje da obuka za sve profesionalne grupe koje dolaze u kontakt sa žrtvama uključuje sistematsku i obaveznu sveobuhvatnu obuku o različitim oblicima nasilja nad ženama i redovna obuka na radnom mjestu koja je obavezna i zasniva se na protokolima i smjernicama za intervenciju u slučajevima svih oblika nasilja nad ženama.

Informisao je da su članovi Odbora za ljudska prava i slobode na nedavno održanoj sjednici Odbora, prilikom razmatranja Izvještaja o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika za period od 1. januara do 31. jula 2018. godine, upoznati da je Zaštitnik u radu imao dva predmeta rodno zasnovanog nasilja u kojima je utvrđena povreda i date su preporuke i jedan predmet nasilja u porodici u kojem je, takođe, utvrđena povreda pred organima koji su postupali po prijavi za nasilje. Poslanik Numanović je istakao da podatak o malom broju predmeta zbog nasilja u porodici i nasilja nad ženama stvara pretpostavku da žrtve nasilja ostvaruju djelotvornu zaštitu pred organima koji su zaduženi za postupanje po prijavljenim slučajevima nasilnih akata, kao i da imaju određeni stepen povjerenja prema organima i osjećaj zaštićenosti u obraćanju njima.

Saopštio je da se članovi Odbora za ljudska prava i slobode u okviru kontrolne i nadzorne uloge, putem razmatranja godišnjih izvještaja o radu Zaštitnika, upoznaju sa stanjem u ovoj oblasti, datim preporukama za unapređenje stanja i zaključcima ukazuju na obavezu sprovođenja određenih aktivnosti kako bi se nasilje nad ženama smanjilo.

Zaključio je da se ne smije prihvatati nasilje u porodici i nasilje nad ženama, jer se njime ugrožava fizički, psihički i moralni integritet žene i da je neophodna nulta stopa tolerancije na nasilje, a djelotvorna zaštita ljudskih prava daje nam priliku da živimo u društvu u kojem svaki pojedinac ima punu slobodu da uživa svoja prava.

Predstavnik Kancelarije Visokog komesara za ljudska prava Pol Planas je saopštio da Kancelarija Visokog komesara podržava zaštitnike i borce za ljudska prava. Podsjetio je da brojni podaci ukazuju da žene postaju sve spremnije da govore o nasilju i isto prijavljuju. Istakao je da je Crna Gora prva država u svijetu koja na nivou pilot projekta uvodi bazu podataka za praćenje preporuka upućenih državi od strane različitih institucija i tijela.

Član Upravnog odbora Udruženja pravnika Crne Gore Bojan Božović smatra da preduzimanje skromnih mjera koje ne sprečavaju nasilje ima isti efekat kao da mjere nijesu ni preduzete. Istakao je da je neophodno raditi na sprečavanju nasilja putem kaznenih mjera koje moraju biti strožije i efikasnije.

Tokom druge sesije na temu „*Zaštita od mučenja i nehumanog postupanja*“ učesnicima Konferencije obratili su se: Daniel Schmidt, šef Odsjeka za Jugoistočnu Evropu i Tursku u Savjetu Evrope, Zdenka Perović, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i članica Potkomiteta UN za prevenciju torture, Nataša Radonjić, generalna direktorica

Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde, Aleksandar Zeković, član Savjeta za građansku kontrolu rada policije i dr Nebojša Vučinić, profesor na Pravnom fakultetu i raniji sudija Evropskog suda za ljudska prava.

Šef Odsjeka za Jugoistočnu Evropu i Tursku u Savjetu Evrope Daniel Schmidt je istakao važnost prevencije mučenja i nehumanog postupanja ukazujući na značaj djelovanja Nacionalnog preventivnog mehanizma. Zaključio je da je važno preduzimati koherentan i stalan napor u oblasti zaštite od mučenja i nehumanog postupanja naglašavajući da je uvjeren da se Crna Gora nalazi na dobrom putu.

Zamjenica Zaštitnika Zdenka Perović je govorila o određenim predmetima iz prakse Zaštitnika, kao što su slučajevi Milić- Nikezić, januarski događaj u ZIKS-u iz 2015. godine, postupanje policije tokom oktobarskih protesta 2015. godine i slučaj vezivanja zatvorenika u trajanju od 19 dana. Ocijenila je da se iz godine u godinu postepeno mijenjao stav institucija i javnosti povodom preporuka i mišljenja Zaštitnika u konkretnim predmetima. U prethodnoj godini u 70% obraćanja zatvorenika Zaštitniku povrede su otklonjene ili zahtjevi ispunjeni tokom samog postupka, čemu je doprinijela i unaprijeđena saradnja Zaštitnika sa ZIKS-om. Brza reakcija upravljačkih struktura Uprave policije i Ministarstva unutrašnjih poslova, javna osuda, identifikacija i procesuiranje odgovornih službenika pokazuju da tekući proces promjena daje konkretne rezultate.

Generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde Nataša Radonjić je podsjetila da je Vlada Crne Gore u decembru 2016. usvojila Strategiju izvršenja krivičnih sankcija za period 2017- 2021. i Akcioni plan kojim su utvrđene mjere za njenu realizaciju, zasnovane na preporukama CPT-a. S obzirom da se u izvještajima Evropske komisije i CPT-a ukazivalo na potrebu jačanja kadrovskih kapaciteta Službe obezbjeđenja i Službe tretmana ZIKS-a, Ministarstvo pravde je u saradnji sa Savjetom Evrope radilo na kadrovskom jačanju ovih službi i sprovelo obuke službenika o zaštiti ljudskih prava lica lišenih slobode. Navela je da je u ovoj godini zaposleno 30 novih službenika u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, a za sledeću godinu planirano je zaposlenje 25 novih službenika. Svakodnevno se radi na unapređenju stanja postojećih objekata kako bi se stvorili odgovarajući uslovi za boravak lica lišenih slobode, kao i za rad službenika Zavoda. Obavijestila je da u ovom trenutku imaju četiri idejna rješenja za izgradnju Specijalne zdravstvene ustanove u okviru kompleksa ZIKS-a i očekuje da će sledeće godine dobiti sredstva iz IPA projekta za izgradnju ove ustanove. Takođe, pripremljena su idejna rješenja za novu Prijavnicu, Otvoreno odjeljenje i Multifunkcionalni objekat kako bi se unaprijedilo postojeće stanje i tretman pritvorenih i zatvorenih lica.

Aleksandar Zeković, član Savjeta za građansku kontrolu rada policije je govorio o policijskoj kulturi gdje postoji nekažnjivost onih koji krše ljudska prava i slobode i ocijenio da je potrebna promjena te kulture, ali i jasna politička volja da se spriječi nekažnjivost.

Profesor Nebojša Vučinić je naglasio da je Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda donešena da bi garantovala prava koja su efektivna i praktična, a ne teoretska i iluzorna. Istakao je da se ljudska prava mogu adekvatno ostvariti samo u sistemima koji su zasnovani na ograničenoj, odgovornoj, kontrolisanoj i smjenjivoj vlasti. Svrha Konvencije i koncepta ljudskih prava je da zaštiti građanina pojedinca ne samo od protivpravnog ponašanja, već i od arbitrnog i samovoljnog ponašanja. Mišljenja je da iz tri presude pred Evropskim sudom za ljudska prava u ovoj oblasti Crna Gora nije naučila adekvatnu lekciju i izvukla pouku. Ukazao je na važnost obezbjeđivanja efektivne istrage. Istakao je važnost obilježavanja pripadnika policije radi njihove lakše identifikacije, ocjenjujući da je dobro što je to učinjeno, iako je isto realizovano prilično kasno. Bitno je donijeti pravila za upotrebu suzavca od strane policije. Plaši se da se polako stvara sistemski problem i klima nekažnjivosti, zbog čega je veoma važna politička volja da se problemi rješavaju.

Učesnici Konferencije bili su u prilici da sagledaju stepen poštovanja i zaštite ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori, uz sveobuhvatan osvrt na dvije oblasti koje su prepoznate kao izazovi i koje zahtijevaju intenzivnije napore svih aktera u društvu radi dostizanja najviših standarda.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković